

This is an interview with Dimostenis Vakitsidis, on Tuesday the 13th of November 2012, at his home. The interviewer is Helen Haltis and the interview is being conducted as part of the Greek Migrant Experience, the reality of migrating to South Australia, in the 1900s. Oral Histories Project, an OEEGA initiative, funded by the Australian Government “Your Community Heritage Program - Sharing Community Heritage Stories”.

As indicated in the Oral History Handbook:

Punctuation: Square bracket [ ] indicate material in the transcript that does not occur on the original tape recording. Sentences that were left unfinished in the normal manner of conversation are shown ending in three dashes, - - -

Δημοσθένη να αρχίσουμε με το όνομά σου.

Λέγομαι Δημοσθένης Βακιτσίδης, έχω γεννηθεί στις 15 Δεκεμβρίου, 1942, στο χωριό Λαιμό Πρεσπών, Νομός Φλωρίνης.

Έχεις αδέρφια Δημοσθένη;

Ορίστε;

Έχεις αδέρφια;

Έχω άλλα τρία αδέρφια, ο μεγαλύτερος είναι ο Νίκος, ο Πέτρος, ο Θανάσης, και μία αδελφή την Ασπασία.

Και εσύ ήσουνα ο πιο μικρός.

Εγώ ήμουνα ο πιο μικρός.

Και οι γονείς σου τί δουλειά κάνανε στο χωριό;

Οι γονείς μου είχαμε χτήματα, και κτηνοτροφία, πρόβατα, αγελάδες και τέτοια ασχολιόμαστε

Περνάγανε καλά δηλαδή στο χωριό;

Καλά είμασταν, δεν υποφέραμε. Φυσικά τότε ο κόσμος δεν είχε λεφτά αλλά το αμπάρι ήταν γεμάτο με σιτάρι, είχαμε πρόβατα, καλά περνούσαμε αλλά επειδή ήταν όλο πολέμοι δεν υπήρχανε τότες, δεν πηγαίναμε σχολεία, και τέτοια.

Δεν πήγαινες στο σχολείο καθόλου;

Γιατί ήταν ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος, μόλις τελείωσε αρχίσαν τα αντάρτικα, και έτσι μέχρι που τελείωσε ο εμφύλιος πόλεμος ήταν κλειστά τα σχολεία.

Τί θυμάσαι από τα παιδικά σου χρόνια;

Θυμάμαι από τα παιδικά μου χρόνια το σπίτι μας, ήταν διώροφο και ήτανε στην άκρη του χωριού. Όταν αρχίνισε ο εμφύλιος πόλεμος οι αντάρτες μας βγάλανε εμάς [από το σπίτι μας]. Ο Ζαχαριάδης το είχε, σαν αρχηγείο.

Ποιός ήταν ο Ζαχαριάδης;

Ο Ζαχαριάδης ήταν ο αρχηγός των ανταρτών, ας πούμε. Που κάναν τότε στον εμφύλιο πόλεμο, μαζί με τον Μάρκο Βαφιάδη. Αρχίνισε ο εμφύλιος πόλεμος, μετά από το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, και επαίρνανε --- είχανε πει, όποιος θέλει εθελοντής να πάει, να βγει στα βουνά αντάρτης. Κανείς φυσικά δεν πήγε και τότες υποχρέωνε τα πιο μεγάλα παιδιά στην αρχή, μετά αρχινίσαν και τα δεύτερα και μετά στο τέλος και μικρά παιδιά, μέχρι 15 χρονών παίρνανε, παιδιά ας πούμε.

Τί ήταν αυτοί οι αντάρτες; Τί δουλειά, τί κάνανε;

Οι αντάρτες, μετά από τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, εθέλανε την κυβέρνηση να πάρουνε, και βγήκαν στα βουνά. Και στα δικά μας τα μέρη --- εκεί ήταν [παρόντες οι αντάρτες]. Ας πούμε στην Πρέσπα τρία χρόνια δεν είχε πατήσει ο στρατός, γιατί ήταν κοντά η Αλβανία και η Σερβία και άμα ερχόντανε ο στρατός μπορούσαν να φύγουνε [οι αντάρτες] και να μην τους πιάσει κανένας.

Και πού πηγαίνανε όταν φεύγατε;

Φεύγατε στην Σερβία, και ξαναγυρίζανε μετά πίσω, ή στην Αλβανία, γιατί ήταν Κουμμουνιστικές χώρες αυτές και τους βοηθούσαν και ξαναγυρίζαν πίσω επειδή είμαστε στα σύνορα. Επήρανε τον μεγάλο τον αδελφόμου αντάρτη, πήραν και τον άλλον, τον Πέτρο, τον δεύτερό μου αδελφό, και αυτόν. Στο τέλος πήραν και την αδελφή μου, μικρή κοπέλα ήταν, πόσο ---17 χρονών.

Οι αντάρτες;

Ναι. Και το παιδομάζωμα, όταν κάναν το '47, ο πατέρας μου είπε την μάνα μου "δεν θα αφίσεις τα παιδιά να τα πάρουνε γιατί πολλή φτώχεια είναι στην Αλβανία". Είχε πάει και στην Σερβία και έτσι εμείς, δεν μας πήραν με το παιδομάζωμα [μαζί με] τα παιδιά που τα πήραν τότες στην Σερβία και στις άλλες χώρες που τα πήγανε. Αλλά τον Αύγουστο του [19]49, που έπεσε ο Γράμμος και ο Βίτσης, ήταν το τελευταίο προπύργιο η Πρέσπα. Εκεί ήταν οι αντάρτες. Μας πήρανε εμάς, οι αντάρτες, και περπατώντας --- Μόνο γυναικόπαιδα είμασταν, δεν είχαμε κανέναν άνδρα.

Όλα τα παιδιά σας πήρανε;

Μας πήγαν στην Αλβανία.

Όλα τα παιδιά;

Όσους βρήκανε στα σπίτια, τους πήραν οι αντάρτες, και πήγαμε στην Αλβανία.

Οι άντρες που ήτανε;

Οι άντρες ή στρατιώτες θα ήτανε ή αντάρτες θα ήτανε. Δεν υπήρχαν, στα χωριά μας μόνο γυναικόπαιδα ήτανε. Ή τους παίρνανε στα έργα, για να σκάβουν χαρακώματα και τέτοια ας πούμε, και το βράδυ περπατούσαμε στα δάση, γιατί την ημέρα ερχόνταν τα αεροπλάνα της Ελληνικής αεροπορίας και βομβαρδίζανε.

Ποιόν να χτυπήσουν;

Γιατί εμάς μας πήραν οι αντάρτες. Ήμαστε μαζί τους. Αυτοί να χτυπήσουνε τους αντάρτες. Πήγαμε στην Αλβανία, στην πόλη του Αλή Πασά, κοντά στην θάλασσα. Από εκεί μας φορτώσανε σε ένα εμπορικό καράβι --- ήταν καμμιά 10,000 αντάρτες, τραυματίες και τέτοια, εκεί πέρα στα αμπάρια ήταν ξαπλωμένοι. Πέρασαμε και από την Αγγλία. Οι Εγγλέζοι ξέραν πως είμαστε, άλλα κάναν πως δεν ξέρανε. Μας αφίσανε και πήγαμε στην Πολωνία, με το καράβι. Δεν ξέρω πόσες ημέρες.

Ήσουν με την μητέρα σου;

Και ο ένας αδελφός μου. Πιο μέγανος. Ήταν τέσσερα χρόνια πιο μέγανος.

Τί ηλικία είχες εσύ τότε;

Τότες ήμουνα έξι χρονών εγώ. Ο άλλος αδελφός μου ήταν 11 χρονών. Και φτάσαμε στην Πολωνία. Από εκεί μας πήρανε σε ένα μοναστήρι, καλόγριες που ήτανε. Καθίσαμε καμμιά εβδομάδα και από εκεί μας χωρίσανε. Αλλού τους γονείς, τους μέγανους τους πήρανε, και εμάς τα παιδιά μας πήγανε σε μια πόλη στη βόρεια Πολωνία. Γερμανική ήτανε. Εκεί στο Πολίτζ. Είμαστε κάπου 10,000 Ελληνόπουλα, μικρά παιδιά.

Μαζί με το αδελφό σου;

Ο αδελφός μου, σε άλλη πόλη τον πήρανε, γιατί ήταν πιο μέγανος. Εκεί είμασταν επί το πλείστον από δύο χρονών μέχρι του δημοτικού παιδιά. Απ' τα νήπια και δημοτικά. Και πηγαίναμε σχολείο εκεί πέρα.

Είχατε και μέγανους όμως για να σας κοίτανε;

Είχαμε δασκάλους, γιατί μας μαθαίνανε. Υποχρεωτικά ήταν Πολωνέζικα να μάθουμε. Μας μαθαίναν και Ελληνικά. Και εμείς που είμαστε από Μακεδονία και Σλαβομακεδόνικα μας μαθαίνανε, και μετά την τρίτη τάξη και Ρωσικά. Τέσσερες γλώσσες μας μαθαίναν.

Πού μένατε;

Ήτανε σπίτια. Σε σχολείο μεγάλο πηγαίναμε. Ήταν μια πόλη όλη με παιδιά.

Όλη η πόλη με Ελληνόπουλα;

Ναι.

Όλο Ελληνόπουλα;

Ναι είμαστε 10,000 παιδιά. Και το 1956 ήρθε ο Ερυθρός Σταυρός και είπε ποίοι θέλουν να γυρίσουν πίσω στην Ελλάδα;

Και έτσι ήσουνα εκεί πέρα επτά χρόνια;

Εννέα χρόνια.

Εννέα χρόνια έκανες όλο όλο;

Είχε έρθει η εξαδέλφη μου, πιο μεγάλη που ήτανε, λέει θα έρθει ο Ερυθρός Σταυρός, να γραφτείτε λέει, και άμα σας ρωτήσουν γιατί θέλετε να γυρίσετε πίσω στην Ελλάδα να τους πείτε "γιατί έχουμε τους γονείς μας, τους πατεράδες μας, και θέλουμε να πάμε". Πράγματι ήρθανε, γραφήκαμε, αλλά δεν φύγαμε. Μάλλον σαν προπαγάντα θα ήτανε, να δούνε πόσοι θέλουν να γυρίσουν πίσω, και μετά το '57 μόλις αποκαταστάθηκαν οι --- Πρώτα ήταν ο ψυχρός πόλεμος, δεν είχανε ούτε προξενείο ούτε αμπάσσαντορ, τίποτες, οι κομμουνιστικές χώρες με τις δυτικές. Το '57, μόλις αποκαταστάθηκε η τάξη, ο πατέρας μου, που ήταν στην Ελλάδα με τον αδελφό μου το μεγάλο, βάλαν τα χαρτιά. Θέλουμε, λέει, τα παιδιά μας και την μητέρα μας να γυρίσουν πίσω στην Ελλάδα.

Η μητέρα σου που ήτανε;

Την μητέρα μου την είχανε σε ένα χωριό και δουλεύανε εκεί πέρα. Τα χτήματα ήταν όλα κρατικά και όλοι δουλεύανε, τα λέγανε τα κοφκόζια, τα λέγανε.

Στην Πολωνία ήταν και αυτή;

Στην Πολωνία.

Αλλά μακριά από εσένα;

Είμαστε καμία χίλια και, χιλιόμετρα μακριά. Από τη βόρεια Πολωνία. Αυτή ήταν στην νότια Πολωνία, κάτω. Ο αδελφός μου ήταν στην Βαρσοβία, στην πρωτεύουσα εκεί, αλλά όταν γράφτηκε για να πάει στην Ελλάδα, οι Έλληνες οι κομμουνιστές τον διώξανε από τη σχολή.

Ποια σχολή επήγαινε αυτός;

Πήγαινε μηχανικός, κάτι τέτοια. Και του λέει, εσύ θα πας στην Ελλάδα, εσένα δεν σε χρειαζόμαστε.

Γιατί;

Γιατί αυτοί είχανε, σου λέει, μία μέρα αυτοί υπολογίζανε θα κερδίσουν τον αγώνα και θα γυρίσουμε εμείς πίσω και θα έχουν έτοιμα μηχανικούς, επαγγελματίες, τέχνες και τέτοια. Και όταν γράφτηκε ο αδελφός μου τον διώξανε από την σχολή.

Και πού πήγε;

Πήγε στην μάνα μου. Εκεί τον τάιζε για λίγο, για κανα-χρόνο.

Στην Πολωνία;

Ναι, στην Πολωνία.

Πώς την βρήκε την μητέρα σου;

Ήξερε που ήτανε η μητέρα.

Πώς το ήξερε;

Γιατί πηγαίναμε, το καλοκαίρι, ενόσω κλείναν τα σχολεία. Πήγαينا διακοπές.

Σας πηγαίνανε διακοπές στην μητέρα σου;

Μπορούσαμε να πάμε. Και το 1957 εγκρίθηκαν τα χαρτιά, η μάνα μου, ο αδελφός μου και εγώ εγυρίσαμε στην Ελλάδα.

Εσύ πόσα χρόνια έμεινες στην Πολωνία;

Έμεινα εννέα χρόνια.

Δηλαδή έβγαλες το δημοτικό;

Έβγαλα το δημοτικό, επτά χρόνια ήταν το δημοτικό. Και μετά είχα πάει για τέχνη να μάθω αλλά γύρισα στην Ελλάδα.

Τί τέχνη ήταν να μάθεις;

Μηχανολόγος ηλεκτρολόγος, κάτι τέτοια θα πήγαινα.

Δεν άρχισες την τέχνη;

Όχι.

Πώς πέρασες αυτά τα εννέα χρόνια στην Πολωνία; Πώς τα θυμάσαι;

Κοίταξε, είμαστε όλο παιδιά, είχαμε --- μας ταΐζανε, πηγαίναμε σχολείο, δεν περνούσαμε και άσχημα, ας πούμε, κατάλαβες; Μπορεί μετά από τον πόλεμο η Πολωνία να ήταν όλο καταστραμένη, αλλά εμάς ή για προπαγάντα ή για τέτοια, μας κοιτούσαν. Και οι Πολωνοί μας μισούσαν λιγάκι γιατί λέει εσείς καλοπερνάτε, εμείς --- και αυτοί υποφέραν.

Ρούχα σας δίναν;

Μας δίναν ρούχα --- ή πηγαίναμε στο σχολείο. Καλή εκπαίδευση ήτανε, μπορώ να σε πω καλλίτερη και από την Ελλάδα. Γιατί την ιστορία της Ελλάδος, την αρχαία φυσικά, την ξέρανε οι Πολωνοί καλλίτερα απ'ότι οι Έλληνες. Την μαθαίναμε, ολόκληρη τέταρτη τάξη του δημοτικού, την Αρχαία Ελλάδα, την Ρώμη, την Κίνα και την Αίγυπτο. Αυτά τα τέσσερα κράτη, ιστορίες που τις μαθαίναμε, και οι Πολωνοί την ξέρανε πολύ καλά την αρχαία ιστορία της Ελλάδος.

Είχαν γυναίκες Ελληνίδες να σας προσέχουνε επειδή είσαστε μικρά παιδιά;

Ναι είχανε, σαν ομαδάρχες ήτανε.

Από πού ήταν αυτές;

Από διάφορα μέρη της Ελλάδος.

Που είχανε πάρει;

Που είχανε πάρει έτσι.

Τις είχανε βάλει τις γυναίκες να κοιτάζουν τα παιδιά;

Ναι, βλέπεις εκεί δουλεύαν στα παιδιά. Είχαν και δασκάλες που ήταν από την Ελλάδα.

Τους είχαν πιάσει τους δασκάλους εκεί πέρα; Πού/πώς βρεθήκανε οι Έλληνες δασκάλοι εκεί.

Ήταν κομμουνιστές και ---

Τους είχαν για να σας διδάσκουν;

Και αφού βρεθήκαν εκεί πέρα, ήταν δάσκαλος, θα έκανε το επάγγελμα του δασκάλου, κατάλαβες;

Η μητέρα σου πως πέρασε εκεί πέρα;

Η μητέρα μου δούλευε στα χωράφια.

Κοίταζε ομάδα παιδιά και αυτή;

Όχι. Τους πληρώνανε λίγο, ελάχιστα, ίσα που να ζούνε, ας πούμε.

Και μπορούσε η μητέρα σου να έρθει να σε δει;

Όχι δεν ήρθε καμμία φορά η μητέρα μου. Εμείς μπορούσαμε να πάμε. Η μητέρα μου δεν μπορούσε να έρθει.

Πώς πηγαίνατε εκεί πέρα, σαν μικρά παιδιά που είσαστε;

Με το τραίνο πηγαίναμε.

Μόνα σας;

Ναι, μας βάζανε στο τραίνο και ---

Και εκεί πέρα ποιός σας περίμενε;

Θα ήταν ---

Δικοί τους;

Οι δικοί μας. Η μητέρα. Ήξερε τί ώρα θα φτάσει το τραίνο.

Για πόσο καιρό πηγαίνατε εκεί πέρα διακοπές;

Το καλοκαίρι, που έκλειναν τα σχολεία. Για ένα μήνα.

Και μετά πάλι στο σχολείο.

Πάλι γυρίζαμε πίσω.

Εννέα χρόνια, εννέα που ήσουνα, μικρός, αισθανόσουνα ότι έγινες λιγάκι Πολωνός;

Όχι, όχι. Επειδής είχαμε μάθει την ιστορία της Ελλάδος, την αρχαία, ας πούμε, είχαμε το όνειρο πάντα για την Ελλάδα, και δεν το κρύβω, είμασταν τα Ελληνόπουλα αρκετά έξυπνα εκεί πέρα. Και μάλιστα οι Πολωνοί λέγανε "Μην παριστάνεις τον Έλληνα, τον έξυπνο. Γιατί μόνο οι Έλληνες ήταν οι έξυπνοι" λέει. Και με εκείνο το όνειρο ζούσαμε. Θέλαμε να έρθουμε στην Ελλάδα. Φυσικά εμείς με την ιστορία ζούσαμε. Δεν ξέραμε η Ελλάδα πώς ήτανε, και η ζωή, και ξέρω και εγώ. Διαφορετική ήταν; Φτωχή χώρα και --

- ξέρω και εγώ; Και το '57, όταν ήρθα στην Ελλάδα, πράγματι, ήταν φτωχή η ζωή στην Ελλάδα.

Είχε πιο πολλή φτώχεια από ότι άφησες στην Πολωνία;

Κοίταξε, τώρα εδώ στην Πολωνία, επειδής είμαστε εμείς σε σχολές, μας ταΐζανε, μας κάνανε --- δεν ξέραμε πώς ζούσε ο κόσμος έξω, κατάλαβες; Είμαστε και μικρά παιδιά, ας πούμε. Εμείς κοιτούσαμε μόνο τον εαυτόν μας, που μας ταΐζανε και πηγαίναμε σχολείο, και δεν είχαμε προβλήματα, ούτε τίποτες. Είμασταν σαν στρατιώτες. Να σηκωθείς με την ώρα, να πας στο σχολείο με την ώρα, να κοιμηθείς με την ώρα. Δεν μπορούσες μόνος σου. Ότι έλεγε το πρόγραμμα, εκείνο έπρεπε να ακολουθήσεις. Στρατιωτικά. Έτσι ήταν η ζωή. Δεν ήταν σαν τώρα, το παιδί, αχ, θα ξαπλώσει ή θα έχει την τηλεόραση ή θα έχει το ψυγείο του να το ανοίξει να φάει ότι θέλει. Εκεί πήγαινες στο κρεβάτι σου, πήγαινες στο τραπέζι, ότι έτρωγες, εκείνα ήτανε, δεν είχε μετά άλλα.

Όταν σας φέραν πίσω στην Ελλάδα, όλους μαζί; πώς σας φέρανε;

Δεν ήλθαμε όλοι μαζί. Μπορούσαν μόνο να έρθουν αυτοί που είχαν δικούς τους στην Ελλάδα και οι οποίοι δεν είχαν κατηγορηθεί πως ήταν κουμμουνιστές, αλλιώς δεν θα μπορούσες να έρθεις.

Δηλαδή σας κάλεσε η Ελλάδα να έρθετε πίσω;

Όχι, έκανε ο πατέρας μου τα χαρτιά και όπως εδώ στην Αυστραλία βλέπεις, έκανες το χαρτιά και κοιτούσαν εδώ πέρα τί είσαι. Άμα δεν ήσουν τίποτα, ή σαν απορρίπτανε την αίτηση, δεν μπορούσες να έρθεις. Το ίδιο ήταν και στην Ελλάδα. Δεν είχε σημασία άμα ήσαν Έλληνας, άμα έλεγε ένας 'αχ..... ο Δημοσθένης ή ο Πήτερ ήταν με τους αντάρτες, απορρίπτονταν η αίτηση. Δεν μπορούσες να έρθεις. Και για αυτό δεν μπόρεσαν, δεν ήλθανε πολλοί από εκείνες τις χώρες πίσω στην Ελλάδα. Και μετά πήγανε στο Σκόπια, εκεί πέρα, βλέπεις, και είναι τώρα το Μακεδονικό το ζήτημα. Ενώ απ' τις χώρες όπως, μετά, από την Ρωσία, από την Πολωνία, επιτρέψανε, [και] όλοι γυρίσανε πίσω. Αλλά οι περισσότεροι πήγανε στην Γουγκοσλαβία βλέπεις αφού δεν μπόρεσαν να έρθουν στην Ελλάδα, σου λέει, θέλω να είμαστε κοντά στην Ελλάδα, και πήγαν όλοι εκεί πέρα. Η προπαγάντα και τα τέτοια, η πλύση εγκεφάλου --- επικράτησαν αυτοί τώρα και έχουμε τα προβλήματα. Ενώ άμα επιτρέπανε τότες όλοι να γυρίσουν πίσω, θα γυρίζανε, δεν θα υπήρχε το πρόβλημα αυτό.

Και σας φέραν πίσω. Πίσω στο χωριό σας πήγανε;

Ήρθα στο χωριό μου.

Ποια χρονολογία γύρισες στο χωριό σου;

Το '57, Αύγουστο.

Η μητέρα σου;

Και η μητέρα μου, μαζί με τον αδελφό μου γυρίσαμε.

Και οι τρεις μαζί;

Ναι, πήγαμε στο χωριό, συναντήσαμε τον πατέρα μου και τα δύο αδέλφια μου. Η αδελφή μου στην Ρωσία είχε πάει, στην πόλη Τασκέντη, [σημερινό Ουζμπεκιστάν].

Την είχανε πάει εκεί πέρα;

Εκεί, δεν την είδαμε. Εκεί σκοτώθηκε και δεν την έχω δει.

Τι έγινε; Πώς έγινε με την αδερφή σου;

Ήταν πολιτικός μηχανικός, χτίζανε καινούριες πόλεις. Χειμώνας ήτανε, πολυκατοικίες χτίζανε. Πήγαινε να κάνει cross τη σιδηροδρομική γραμμή, το τραίνο έκανε όπισθεν, την πάτησε και την σκότωσε.

Δηλαδή όταν την πήραν από την Ελλάδα την πήγαν κατευθείαν στην Ρωσία;

Την πήραν αντάρτισα, 17 χρονών κορίτσι, και από εκεί στην Ρωσία την πήγανε.

Και σπούδασε εκεί πέρα;

Ναι, παντρεύτηκε και έκανε οικογένεια εκεί.

Δεν ξαναγύρισε στην Ελλάδα;

Δεν ξαναγύρισε. Ήθελε. Εγώ ήμουνα στην Αυστραλία. Της λέω να σου κάνω τα χαρτιά να έρθεις στην Αυστραλία; Λέει, "αδερφάκι, η Ρωσία και η Αυστραλία είναι ξενιτιά", "άμα γυρίσω", λέει, "θα γυρίσω στην Ελλάδα μόνο". Και με το όνειρο να γυρίσει δεν γύρισε καμμία φορά, γιατί σκοτώθηκε, και στην Ρωσία έμεινε.

Και έτσι όταν γυρίσατε, τα παιδιά που είχανε φύγει, πίσω στο χωριό σου, και τα άλλα αδέλφια σου και ο πατέρας σου εγύρισε;

Ο πατέρας μου ήταν στο χωριό.

Έμεινε στο χωριό, και είσαστε οικογένεια πάλι;

Ναι πάλι γινήκαμε οικογένεια.

Και τί δουλειές κάνατε στο χωριό όλοι μαζί;

Εγώ πήγα να μάθω μαραγκός στην Φλώρινα, σε ένα μαραγκείο. Τα άλλα τα αδέρφια μου δουλεύανε με γεωργία, ας πούμε με τα πρόβατα, κτηνοτροφία και τέτοια.

Και είχατε και δικάσας χτήματα;

Είχαμε χτήματα, ναι. Είχε ο πατέρας μου αρκετά χτήματα. Εγώ έπιασα σε ένα μαραγκείο δουλειά. Από κει, στα 21 μου χρόνια, πήγα φαντάρος.

Και πού πήγες φαντάρος;

Παρουσιάστηκα στα Ιωάννινα. Απ' τα Ιωάννινα πήγα στην Αθήνα, στο Κ.Ε.Β.ΟΠ. [Κέντρο Εκπαιδύσεως Βαρέων Όπλων], οδηγός ήμουνα. Από εκεί, πάνω στην Μακεδονία υπηρέτησα και από εκεί πήγα στην Κρήτη. Υπηρέτησα στην Πέμπτη Μεραρχία, στα Χανιά, ένα χρόνο εκεί πέρα. Μόλις τελείωσα το στρατιωτικό έπιασα σε μία εταιρία, ως οδηγός, τεχνική εταιρία του Αλαφούζου, του σημερινού προέδρου του Παναθηναϊκού, που είναι. Αλλά τότες υπήρχε το ρεύμα. Όλοι φεύγαν στην ξενιτιά και ο αδελφός μου ήταν εδώ πέρα, ένα χρόνο πιο νωρίς. Μου έκανε τα χαρτιά και ήρθα στην Αυστραλία, το '66.

Γιατί Αυστραλία; Δεν περνούσες καλά στην Ελλάδα;

Είπα, ήτανε σαν κύμα. Εγώ όταν έπιασα στην εταιρία ως οδηγός, τότε ο Αλαφούζος ήταν πολιτικός μηχανικός, νεαρός ήταν τότε, τώρα έφοπλιστής είναι και πολύ πλούσιος, μου έλεγε, "κάτσε Δημοσθένη", λέει, "θα σε κάνω το δεξί μου χέρι εδώ πέρα", αλλά έφευγε α ξάδελφός μου, έφευγε ο γείτονάς μου, όλοι. Όλη η νεολαία είχε φύγει. Άλλοι για Γερμανία, άλλοι για Αυστραλία, άλλοι Αμερική, και εγώ έκανα τα χαρτιά και ήλθα στην Αυστραλία.

Μαζί με τους άλλους και εσύ.

Ήλθα εδώ πέρα. Όταν ήλθα ούτε --- εγώ δεν είχα δουλέψει σκληρά στην ζωή μου, ας πούμε. Δεν μπορούσα να πιάσω δουλειά. Έπιασα σε ένα χυτήριο. Ούτε οι μαύροι δεν δουλεύαν έτσι. Άμα ήταν κοντά η Ελλάδα όλοι θα είχαμε γυρίσει.

Στο μυαλό σου, πριν έλθεις εδώ πέρα, τί εικόνα είχες για την Αυστραλία;

Να σε πω, επειδή ήταν τότε η μόδα να φύγουνε στο εξωτερικό δεν ήξερε και κανένας πώς ήταν στην Αυστραλία. Επειδή και η Ελλάδα ήταν --- μετά από τον πόλεμο δεν είχε ο κόσμος λεφτά, ακούγανε στην Αυστραλία έχει πολλά λεφτά και, ξέρω και εγώ,

στην Αμερική, εδώ, εκεί, σου λέει, θα πάμε και εμείς --- θα πλούτισουμε, όπως όλοι.
Και με αυτό το όνειρο ήλθαμε.

Θα πλουτίσετε και θα ξάνα πάτε στην Ελλάδα;

Θα ξάνα πάμε. Τα πρώτα δύο χρόνια λέγαμε! Πέρασαμε 44 χρόνια και ακόμα είμαστε στην Αυστραλία.(γέλιο)

Πώς ήλθες στην Αυστραλία;

Ήλθα με το καράβι το Ελληνίς. Απ' το Σουέζ όμως ήταν, δεν είχε κλειστεί ο δρόμος, σε 14 ημέρες.

Και πριν, όταν ήσουνα έτοιμος να φύγεις για την Αυστραλία έπρεπε να περάσεις από γιατρούς ασφαλώς. Πρόσκληση σου είχε κάνει ο αδελφός σου και έτσι δεν βοήθησε η κυβέρνηση καθόλου.

Όχι! Όχι η κυβέρνηση.

Το πρώτο λιμάνι, όταν έφυγες από την Ελλάδα, πού σταμάτησε το καράβι;

Στην Αίγυπτο, στο Πορτ Σαΐδ και μετά κάτω στην Υεμένη. Σταματήσαμε, πήραμε ένα ράδιο, αγοράσαμε, και μετά στο Φρήμαντωλ και στην Μελβούρνη κατεβήκαμε.

Όταν εφτασες στο Φρήμαντωλ και είδες την Αυστραλία τί σκέφτηκες;

Όταν έφτασα στο Φρήμαντωλ ήλθε ένας φίλος μου, που ήλθε πριν ένα χρόνο εδώ στην Αυστραλία. Ήλθε με το αμάξι, τα μεγάλα εκεί τα τέτοια --- μας πήρε, μας γύρισε το Περθ. Ε, ξέρεις, όταν σε γυρίζει --- αλλά με έκανε εντύπωση. Τα σπίτια που ήταν με λαμαρίνες σκεπές, μικρά μου φαινότανε, ξύλινα και τέτοια, αλλά γενικά αλλιώς την περίμενα την Αυστραλία, αλλιώς την βρήκα.

Τί διαφορά;

Ενόμιζα θα είναι πολύ αναπτυ[γ]μένη, αλλά τώρα θα πεις και στα χωριά μας δεν είχαμε τίποτες, ούτε τηλεοράσεις τότες, ούτε αμάξια, ούτε κάποια ευκολία. Και εδώ έτσι ήταν τότες τα χρόνια. Δεν υπήρχαν αυτά. Δεν είχαμε και απαιτήσεις, γιατί ήλθαμε από δύσκολα χρόνια και περάσαμε δύσκολες στιγμές, να μην λέμε, όπως λένε τώρα στην Ελλάδα για τους Αλβανούς. Και εμείς ήμασταν, --- μπορεί εγώ να μην [ήμουν] τόσο, αλλά άλλοι που τους στέλναν στις φάρμες, τα κορίτσια και τέτοια, καθόντανε σε σπίτια κρατικά και, ξέρω και εγώ, ούτε ξέρανε γλώσσα ούτε τίποτες. Εκείνα ήταν πιο δύσκολα και από τους Αλβανούς στην Ελλάδα, γιατί η Αλβανία Ελλάδα είναι δίπλα. Με τα πόδια μπορούσες να γυρίσεις. Εδώ δεν μπορούσες --- δεν ήξερες κανένα.

Μετά από το Φρήμαντωλ που πήγες;

Στην Μελβούρνη. Και από την Μελβούρνη ήρθαν εκεί τα εξαδέλφια μου, ξέρω και εγώ --- Κάθισα μία εβδομάδα και μετά ήλθα εδώ, με το τραίνο, στην Αδελαΐδα, γιατί ήταν ο αδελφός μου. Γιατί μου είπαν τα εξαδέλφια μου "δεν έχει δουλειά στην Αδελαΐδα, μείνε εδώ" [στη Μελβούρνη]. Και ο αδελφός μου μου λέει "έλα να με ειδείς και άμα θέλεις γύρνα στην Μελβούρνη". Ήρθα εδώ [Αδελαΐδα], και έμεινα.

Σου βρήκε δουλειά ο αδελφός σου;

Δύσκολα. Όπου πήγαινα "you speak English"? [με ερωτούσαν] "No much," έλεγα, "I am sorry" [μου απαντούσαν]. "Να σωριαστείς" έλεγα. Ένα μήνα δεν μπόρεσα να βρω δουλειά. Ένας μου λέει, "είναι στο Kilkenny ένα χυτήριο". Ένας Γερμανός είναι, λέει. "Δεν είναι καλή δουλειά αλλά εκεί που θα κάθεται", λέει, "έλα και μετά θα ψάξεις να βρεις". Πράγματι πήγα εκεί πέρα. Λιώναμε το σίδερο. Έκανε εκεί [πολλή ζέστη]. Οκτώβριος μήνας τότες, μπάνιο κάνανε όταν ήλθα εγώ στην Αυστραλία. Ζέστες --- ο καιρός ήτανε. Μόλις τελείωνε η σειρά μας [η δουλειά], είχε ένα βαρέλι με νερό, μπαίναμε μέσα στο βαρέλι, μέχρι εδώ [έως την μέση], στο νερό. Βγαίνοντας έξω ξεραινόμασταν. Πω, πω λέω, πού ήλθα; Τί μου χρειαζότανε η Αυστραλία; Καλά ήμουνα και στην Ελλάδα, ας πούμε, γιατί είχα πιάσει οδηγός. Μεγάλα φορτηγά οδηγούσα και τέτοια. Αλλά μετά ο αδελφός μου λέει, στο James Hardie, το άσβεστο, έχει δουλειά λέει, έλα. Γιατί δούλευε εκεί [ο αδελφος μου] και ήταν Χριστούγεννα. Τότες κλείναν όλα τα εργοστάσια, και πάω στο μπάρμπα [work supervisor στο χυτήριο], του λέω "θέλω να φύγω". Μου λέει "θα δώσεις νότες, μία εβδομάδα, αλλιώς θα χάσεις την πληρωμή σου". Λέω, "ας την χάσω την πληρωμή" και έφυγα, να πάω στο James Hardie, στο άσβεστο, για δουλειά. Κάθισα εκεί δύο χρόνια και από εκεί έφυγα.

Όταν επήρες την απόφαση να φύγεις από την Ελλάδα, τί είπαν οι γονείς σου;

Κοίταξε, επειδής τότε όλοι --- ήταν το κύμα, και σου λέει για καλλίτερη ζωή. Μετά στα χωριά δεν είχαμε και χτήματα [δηλαδή] 200 - 300 στρέμματα,. Θα είχε 50 - 60 στρέμματα ο πατέρας. Ε, πέντε αδέρφια πού μπορούν να ζήσουν. Οπότε, φεύγοντας, έμεινε ο ένας ο αδελφός. Καλά ήταν για αυτόν και γλύτωναν και τις φασαρίες και οι γονείς.

Τώρα πάμε πίσω στην δουλειά. Μετά από το James Hardie, έμεινες εκεί πέρα δύο χρόνια είπες, μετά, πού βρήκες δουλειά;

Μετά από το James Hardie πήγα κάτω στο Outer Harbour που είναι τώρα --- που χτίσανε εκεί. Ήταν το εργοστάσιο που κάνουν τις σωλήνες για τα νερά. Εκεί δούλεψα ένα χρόνο. Ήρθα μετά εδώ, στο Norman Wright, κάναμε κοντάϊνερς. Δούλεψα --- Κάθε χρόνο έφευγα από εργοστάσια και επήγαινα [ό]που είχε όβερταϊμ. Δεν καθόμουνα. Καμμία φορά δεν έχω πάρει, στην ζωή μου, χόλενταϊ. Δεν είχα πάρει. Και το '73 αποφασίσαμε με την γυναίκα μου και τα δύο τα παιδιά να πάμε στον Καναδά.

Ερχόμαστε πίσω. Όταν αποφάσισες να παντρευτείς πώς βρήκες την Αλεξάνδρα;

Την Αλεξάνδρα την γνώριζα, πριν να φύγω.

Είσαστε από το ίδιο χωριό;

Ναι απ' το ίδιο το χωριό και του [της] λέω θα πάω στην Αυστραλία, θα δω πώς είναι. Άμα μείνω θα γράψω στους γονείς μου να έρθουν να σε ζητήσουν. Και μετά από δύο χρόνια γράφω του πατέρα μου. Του λέω "πατέρα πήγαινε στου Φώτη του Παπαρήγα το κορίτσι, την Αλεξάνδρα, να μου την ζητήσεις". Πράγματι πήγαν αλλά αυτή ήταν ανήλικη, δεν μπορούσε να έλθει. Έπρεπε 18 χρονών και πάνω να είναι.

Πόσο ήτανε;

Αυτή ήταν 17, μου είχε πει ψέματα. Όταν εγώ την γνώρισα ήταν 15 χρόνων. Λέω και εγώ, δύο χρόνια ίσα ίσα τώρα είναι, γίνηκε. Και μετά, με ψευτομάρτυρες, την γράψανε δύο χρόνια πιο μεγάλη και ήρθε εδώ, στην Αυστραλία, το '68, και παντρευτήκαμε.

Δουλέψατε και οι δύο σκληρά;

Τότες οι ανήλικες δεν παίρνανε τίποτες, δηλαδή η Αλεξάντρα έπιασε σε ένα εργοστάσιο, εδώ πέρα, επειδή ήταν ανήλικη της δίνανε 16 δολλάρια, ενώ εμείς παίρναμε 32 δολλάρια. Τα μισά λεφτά παίρνανε τότες, και μετά μόλις γέννησε το πρώτο παιδί, ε, λέω καλλίτερα κοίταξε το παιδί. Τουλάχιστο ένα πιάτο φαΐ [θα το βρίσκω όταν] θα έρχομαι από την δουλειά παρά να πληρώνουμε το child care και να πηγαίνεις για 10 δολλάρια. Είχε δουλέψει στο Carrefours, εδώ πέρα ήτανε, και σε ένα άλλο, στο Serafe, πριν να φύγουμε στον Καναδά.

Πότε φύγατε στον Καναδά;

Το '73.

Γιατί;

Γιατί; Η Αλεξάνδρα είχε δύο αδελφές. Πάντα ο πατέρας του (της) ήταν η επιθυμία του να πάμε στον Καναδά.

Ήταν στο Καναδά οι αδελφάδες της Αλεξάνδρας;

Οι αδελφάδες της στον Καναδά, ναι. Μετά είχαμε πρόβλημα. Ο μεγάλος ο γιός μου όλο αρρώσταινε. Επειδή έχω την Μεσογειακή Αναιμία, ο γιατρός λέει, από αυτό. Εκεί που ήταν καλά, αρρώσταινε. Μια μέρα αποφασίζουμε, πουλάμε το σπίτι, μόλις το είχαμε αγοράσει, τα πράγματα, και φεύγουμε στον Καναδά.

Πού στον Καναδά;

Στο Τορόντο. Και εκεί το ίδιο μας λένε. Πότε ήταν καλά, το παιδί, πότε δεν ήταν καλά. Μετά ήταν κλειστή η ζωή. Της Αλεξάνδρας δεν της άρεσε. Λέει θα γυρίσουμε πίσω στην Αυστραλία. Λέω, εσύ έχεις δύο αδελφές εδώ πέρα, εμένα δεν με πείραζε γιατί εάν μέναμε θα έφευγα στην Αμερική στον ανιψιό μου. Αχ, λέει, δεν θέλω εδώ να μείνω γιατί αυτή δεν είναι ζωή εδώ. Κλειστή, πολύ κρύο έκανε, εννέα μήνες χειμώνα. Και ξαναγυρίσαμε πίσω.

Ποία χρονολογία γυρίσατε;

Το '73, το Νοέμβριο. Έξι μήνες καθίσαμε και εφύγαμε.

Α! Μόνο έξι μήνες.

Ναι. Ήρθαμε εδώ πέρα, εξαρχής πάλι, και τον Φώτη του κάναμε αμυγδαλές, εγχείρηση. Αυτό ήτανε. Δεν μπορούσαν να το βρουνε γιατί κρυφό πύο έπεφτε και τότες τον έπιανε, και αυτοί όλοι οι βλάβηδες --- όχι, Thalassaemia Minor λέει, και απ' αυτό λέει --- και ξαναγυρίσαμε. Καθίσαμε τρεις μήνες σε νοίκια και μετά ήλθε αυτό το σπίτι. Το είδα στο auction και, ευτυχώς, είχα και ένα οικόπεδο, δεν το πούλησα, και λίγα λεφτά στην τράπεζα είχαμε, βάλαμε deposit και το αγοράσαμε, και ήλθαμε.

Έχεις ξάνα πάει πίσω στην Ελλάδα;

Πολλές φορές. Πρώτη φορά πήγα το '81.

Πώς την είδες την Ελλάδα το '81 που πήγες για πρώτη φορά;

Είχα και τα τρία τα παιδιά. Η Χριστίνα ήταν τότες ενάμιση χρονών, μικρό ήταν. Πήγα -- μπορώ να σε πω η Ελλάδα ήταν τότες --- η καλύτερη ζωή που είχα περάσει. Ήτανε φτηνή η ζωή, καλή η ζωή. 32 δραχμές ήταν το δολλάριο το Αυστραλέζικο αλλά

μπορούσες να ταΐσεις όλο το χωριό. Τόσο καλή ήταν η ζωή στην Ελλάδα. Εκείνο το ταξίδι μου ήτανε το καλλίτερο στην ζωή μου, που είχα κάνει.

Οι Έλληνες, πώς περνάγανε, πώς τους είδες εκεί πέρα;

Ωραία περνούσαν. Τότες φυσικά δεν υπήρχαν αυτές οι επιδοτήσεις και τα τέτοια. Όλοι δουλεύανε. Εμείς είχαμε πολλά πρόβατα στο χωριό τότες. Είχαμε κάνα 10,000 πρόβατα, κάνα 2000 αγελάδες είχαμε στο χωριό, και χώρια τα χτήματα. Όλοι δουλεύανε. Ο κόσμος καλά ζούσε. Δεν είχε μπει ακόμα [η Ελλάδα] στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Δεν είχε χαλάσει ο Έλληνας. Δηλαδή, με τον υδρώτα, ότι έβγαζε. Δεν ήξερε μπαγαποντιές, δεν ήξερε από ταινίες και γενικά όλοι στα χωριά ήταν νοικοκυραίοι.

Πόσο καιρό κάθισες αυτή την φορά;

Καθίσαμε τρεις μήνες.

Θα σου άρεσε να πήγαινες πίσω, να έμενες εκεί πέρα τότε;

Ήταν και λίγο η επιθυμία μου, περισσότερο της Αλεξάνδρας ήταν, να πάμε να μείνουμε. Τώρα, το '86 επιχειρήσαμε. Καθίσαμε επτά μήνες, αλλά δεν ξέρω άμα καθόμασταν τότες, γιατί πήγαμε σαν διακοπές. Όταν [πας] διακοπές δεν μπορείς να κρίνεις, γιατί η τσέπη είναι γεμάτη, έχεις κανονίσει την πορεία σου. Γυρίζεις, τρως, και κάνεις --- και άλλο όταν καθίσεις. Αρχινάει η καθημερινότητα. Τότες μπορείς να καταλάβεις εάν μπορείς να ζήσεις με τους Έλληνες, με την νοοτροπία, ή εδωπέρα. Να, και εμείς φύγαμε στον Καναδά, δεν μπορούσε η Αλεξάνδρα, γυρίσαμε πίσω. Δεν της άρεσε η ζωή.

Όταν είσαι στην Ελλάδα, τί αισθάνεσαι, Έλληνας ή Αυστραλός, ξένος;

Κοίταξε, εδώ στην Αυστραλία νοσταλγούμε την Ελλάδα. Βλέπουμε τα νέα, τέτοια προσπαθούμε να ζήσουμε. Όταν πάμε στην Ελλάδα νοσταλγούμε και την Αυστραλία, κλαίμε, σαν πατρίδα μας είναι. Αρχινάμε, ξεχωρίζουμε. Μόλις δούμε τον Αυστραλό-Έλληνα, κάπως διαφορετικά αισθανόμαστε, και εκείνος μαζί και εμείς μαζί του, ας πούμε.

Στην Ελλάδα, άμα δεις Αυστραλό-Έλληνα;

Ναι στην Ελλάδα.

Εδώ στην Αυστραλία σου έχει δοθεί η ευκαιρία να μάθεις Εγγλέζικα;

Να σε πω, όταν ήλθα μου είχε δοθεί η ευκαιρία, γιατί είχε απογευματινά, νυχτερινά σχολεία. Πήγαινα καμμιά φορά. Μετά αρχίσινα να μην πηγαίνω γιατί ήμασταν νέα παιδιά, γυρίζαμε εδώ, εκεί, γνωρίζαμε καμμιά κοπέλα --- πάει το σχολείο! Και το παρατήσαμε. Κακώς ήταν. Μετά μπήκαμε στα εργοστάσια. Όλο Έλληνες ήτανε, δύσκολα, γιατί κάτι να ήθελες, είχες τον διπλανό σου, κατευθείαν θα σε εξυπηρετούσε ή θα σου έλεγε. Αυτοί που δουλεύανε με ξένους, αυτοί ωφεληθήκανε. Υποχρεωτικά μάθαν καλά τα Εγγλέζικα. Μέχρι το '81 δούλευα στα εργοστάσια, μετά σταμάτησα, δούλευα την δουλειά μου, μαραγγός και βαφιάς, και τέτοια.

Δικές σου δουλειές ή για άλλον;

Και για άλλον, αλλά όχι σε εργοστάσια. Σαν συνεργεία, για άλλον δούλεψα, κάνα 10 χρόνια και μετά αρχίσινα μόνος μου --- δούλευα.

Δημοσθένη σε ευχαριστώ πάρα πολύ. Έχεις τίποτα άλλο να μας πεις για την ζωή σου ή εδώ ή στην Ελλάδα;

Έχω, έτσι, παράπονο από τους πολιτικούς της Ελλάδος, που τόσα χρόνια από την αρχαία ιστορία μέχρι τώρα συνεχίζουμε όλο με σφάλματα και σφάλματα και πάλι σφάλματα. Ουδέποτε σκεφτήκαμε, σαν λαός, για το συμφέρον. Ο καθένας το πιστεύω του είναι η καταστροφή μας, αυτοκαταστροφή μας. Γιαυτό χάσαμε όλη την Κωνσταντινούπολη, και εφέτος πήγα, είδα εκείνα τα μέρη. Δάκρυσα.

Γιατί;

Γιατί, εκεί ήταν η Ελλάδα. Με τα σφαλατά μας που κάνουμε τα χάσαμε. Κάναμε τον εμφύλιο πόλεμο. Όλη η Μακεδονία ρημάχτηκε. Η Πρέσπα ήταν 22,000 κάτοικοι πριν τον εμφύλιο πόλεμο. Τώρα είναι 1800 μόνο άτομα και όλοι είμαστε σκορπισμένοι. Δεν έχουμε ειδοθεί σαν οικογένειες. Άλλοι δεν έχουνε βρεθεί ακόμα. Λυπάμαι που το λέω αλλά οι πολιτικοί μας όλοι θέλουν κρέμασμα. Όχι μόνο οι πολιτικοί, και εμείς, σαν λαός, γιατί το ίδιο είμαστε. Δεν αλλάζουμε και εμείς, και ακόμη συνεχίζουμε και τώρα. Δηλαδή στον γκρεμό είναι, εκεί, εάν μπορέσουμε ο ένας να βουλιάξει το άλλον. Αυτό εδώ πέρα --- ούτε πρόκειται να διορθοθούν καμμιά φορά. Έτσι νομίζω θα συνεχίζουμε, συνέχεια, σαν λαός. Παρόλο, στο εξωτερικό οι Έλληνες προοδεύουν, αλλά προοδεύουν γιατί ζούμε σε άλλες κυβερνήσεις, άλλα τέτοια, γιατί εάν είμασταν οι Έλληνες το ίδιο θα είμαστε. Μήπως και εδώ δεν είμαστε εκκλησιαστικοί και κεντρικοί και τέτοια, δεν τρογώμαστε το ίδιο; Το ίδιο, δεν αλλάζουμε. Ασχέτως που λέμε, "εμείς του εξωτερικού" --- Του εξωτερικού πάλι τα ίδια μυαλά κουβαλάμε, αλλά δεν μπορούμε να

τα κάνουμε γιατί είναι άλλοι οι νόμοι, είναι διαφορετικά, και πρέπει να είμαστε στους νόμους αυτουνούς. Εάν είμαστε όπως στην Ελλάδα και εδώ θα γινόμαστε το ίδιο.

Σε ευχαριστώ πάρα πολύ, και πάλι, Δημοσθένη.

Και εγώ.